

MATACAN

REVISTA DE LITERATURA E OPINIÓN DA

Asociación Cultural

"A ESTRADA"

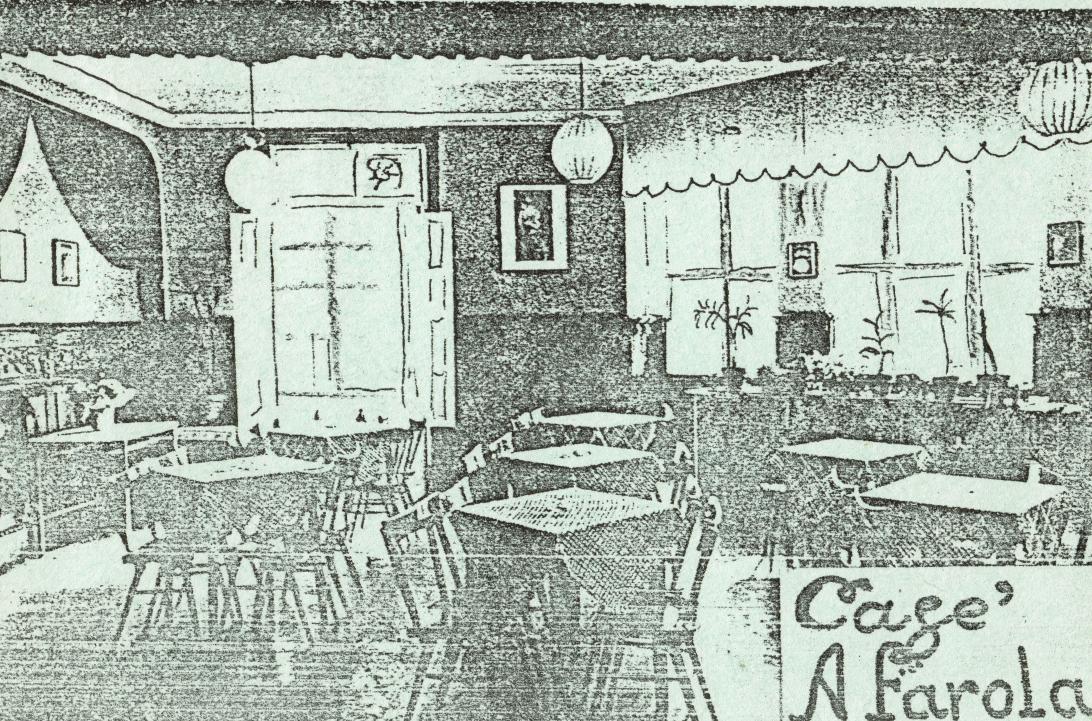

LOSADA DIÉGUEZ
(1864-1929)

1º CENTENARIO

ASOCIACION CULTURAL "AESTRADA"

PRESENTACIÓN

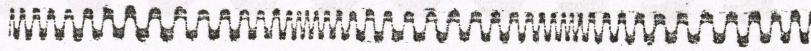
A revista **MATACAN** surde de un anecio de proporcionar un meio de difusión cultural ante a total ausencia de publicacións deste tipo a nivel local, cuns obxectivos básicos de satisfacer a necesidade de expresión dos estradenses, promover o hábito de leitura e dar saída pública ós possibles talentos literarios da vila e arredores.

Primeiramente plantexouse un enfoque literario, que será un dos cimentos da publicación, ainda que se concederá tamén o espacio necesario a outros xeitos de expresión coma o ensaio ou todas aquelas opinións e aportacións que teñan importancia na vida cultural social, ben da propia Estrada ou estralocais.

Baixo o patrocinio da A.C. A Estrada formouse un Consello de Redacción aberto a toda caste de suxerencias, colaboración ou media intervención direita de calquera interesado no traballo. As colaboracións e suxerencias recolleranse no buzón da mesma Asociación Cultural, na Praza da Farola nº 1, 1º, consignando no sobre "Revista MATACAN". A Redacción declara o propósito de recoller e saca á luz todas as aportacións que sexa posibel, e de respetar integralmente o texto e a redacción do colaborador.

O número que tedes nas vosas mans é o proxecto inicial que tenta establecer unha ideia do que serán as seguintes publicacións que -agardamos- a experiencia permitirá acadar un nivel crecente de seriedade e clidade. A periodicidade prevista é bimensual.

Tamén se considera a posibilidade de abrir no futuro un sistema de suscripcións, no intre en que a regularidade da publicación sea efectiva, así como centrar a sección literaria dos próximos números a novos e vellos autores vinculados á nosa vila que teñen especialificación, como son, nun principio -é un proxecto- García Barrios "Kenkeirades", Xoseme Mosquera, Neira Vilas e Martínez Oca.

EDITORIAL

O Consello de Redacción da nacente revista MATACAN brinda no seu primeiro número o espacio do seu Editorial á ASOCIACION CULTURAL "A ESTRADA" , entidade que patrocina e alenta a aparición dita publicación. Esto é, xa de por si, un feito moi significativo para definir a laboura da Asociación Cultural, que é a de promocionar calquer tipo de proxecto cultural popular e de base que se faga eco da realidade do país.

Este ano, coma ben reza o título do Editorial, a Asociación Cultural "A Estrada" cumple cinco anos de vida, que non imos a analizar aquí punto por punto, pero dos que sí queremos facer algunas reflexións e consideracións.

O longo número de actividades de todo tipo que a Asociación Cultural veu desenrolando durante istes ~~cinc~~ anos enfocaron-se básicamente cara doux obxectivos: achegar ao povo a realidade cultural nas suas distintas manifestacións e ter informada á xente(~~n~~ esquenzamos de que a cultura é por riba de todo información real) sobre problemas que afectan directa ou indirectamente a Galicia "célula de universalidade"-coma ben dixo Castelao- , á que nos empeñamos en servir irrenunciábelmente , sen deixar de lado problemas internacionais, doutros povos do mundo cos cales nos sentimos solidarios.

Os cinco anos percorridos non foron fáciles.Todos coñecemos os atrancos oficiais, as discriminacións interminabéis, os receos de algúns por estimar a nosa laboura.Pero nós seguiremos na brecha, fiando en que todo este traballo dé bon froito no futuro.Seguiremos dia a dia loitando, tal como dicía o noso lema na campaña en contra diccriminación á nosa colaboura nas xornadas culturais que o A Xuntamento e a Xunta organizaron neste povo : "OS QUE TRABALLAMOS POLA CULTURA, FACEMO-LO TODO O ANO" .

ASOCIACION CULTURAL "A ESTRADA"

sumario

PRESENTACION

3

- EDITORIAL: 5º aniversario da
ASOCIACION CULTURAL "A ESTRADA"

4

XOSEME, O POETA

6

- LEMBRANZA DO LOBO, por
Xosé Manuel Martínez Oca

8

NOVOS POETAS

12

- O POPULAR NA MUSICA (I), por
Pablo Porta Martínez

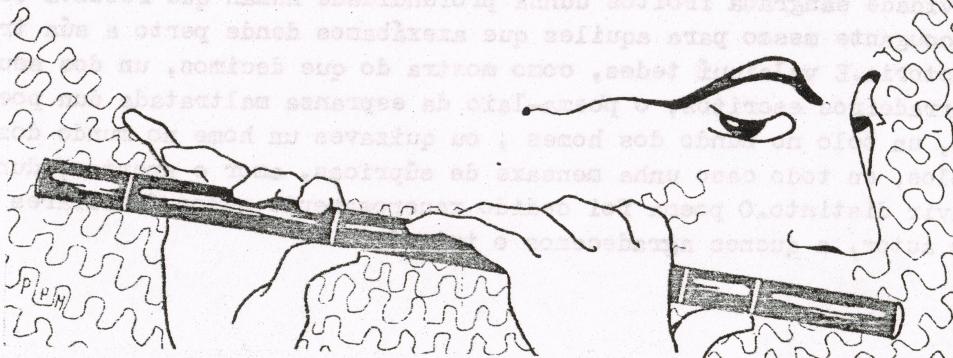
15

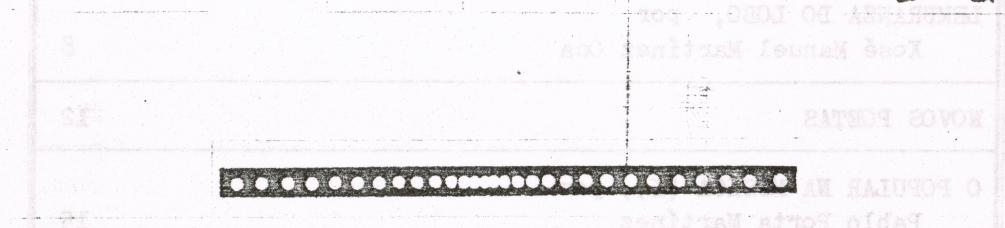
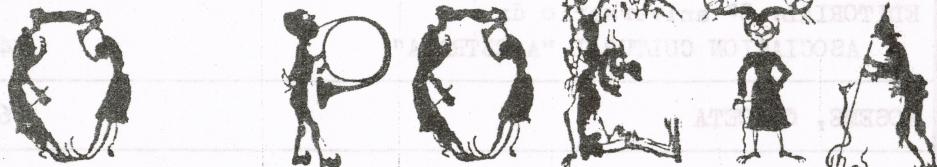
- QUE COUSAS..!, por
Daniel Morno

18

- BREVE INTRODUÇOM À GAITA, por
Aurélio Carvalho

20

Xosé Manuel Mosquera Carbón -Xoseme- fa camiño de ser, sen dúbida, unha das fontes máis enriquecedoras e abondosas da literatura estradense e probabelmente, tamén, de acadar co tempo un merescido recoñecemento no ámeto da expresión literaria que hoxe tinta con verbas de innumerabeis tonos personais a recuperación da cultura galega. A morte solprendeuno nun intre no que a súa xenerosa creatividade sangraba froitos dunha profundidade humán que resulta desacoungante mesmo para aquiles que axexábamos dende perto a súa trajectoria. E velaiquí tedes, como mostra do que decimos, un dos seus derradeiros escritos, o poema-laio da espranza maltratada dun poeta, un tolo no mundo dos homes , ou quizaves un home no mundo dos tolos, en todo caso unha mensaxe de súpricas, amor e apertas, dun vivir distinto.O poema foi cedido xenerosamente polos familiares do autor, a quenes agradecemos o interés.

E agora, volto de novo co meu pranto,
entoando o canto da derrota;
pois son os vencidos,
os que mais sofren, nas mañans de mentira,
de mentira e forza.

Fun a loita.

Nunha noite sin estrelas,
boteime os camiños do mundo,
das tebras.

Bótéime sin roupas,
sin cinto nin espada.

Nin siquera levaba
un berro de guerra;
que as miñas armas eran
verbas de súpricas, de amor, de apertas.

De esquencer riquezas, de vivir distinto
e non morrer
pacendo nas herbas da miseria.

i Probe tolo. Como se rían de tí
os Homes !

(Probe Home!. Como se ríen de tí
os tolos !)

Agora, na mañán, volto vencido,
a escrebir o meu poema.

MARTINEZ OCA

LEMBRANZA DO LOBO

Na mitoloxía da miña infancia de neno da vila, aquí na Estrada, con fortes vinculacións aldeanas, o lobo ocupa un lugar soberano, de prestixio indiscutido.

Cando polo Nadal, ou polas festas do San Vicente, no inverno, ou polo Entroido, iba botar uns días a Berres, as historias do lobo e as de aparecidos deitaban as súas pingadas de arrepío nas noites invernizadas da casa de Rocaforte, con toda a familia reunida a redor do lume da lareira.

E non eran soio contos o que alí se falaba. Ás veces, máis arrapante que o conto, era a noticia da desaparición dun can na propia casa. Can que logo aparecía ó pé do monte de Fornadeiro, de pedazado, as tripas no aire, na gorxa os furados redondos dos colmillos da fera.

E logo lembro tamén aquelas mañáns, ou aquellas tardes, de ceu encapotado, o xieiro a nos taniscar as orellas, cando aparecían pola vila arriba uns mozotes fortes, levando a ombros, atado polas patas, o corpo colgado cabeza abajo dun lobo descomunal, co que iban pedindo dos veciños recompensa prá súa fazaña. Os rapaces achegábamonos con respeito a ollar aqueles caninos arregañados na cabezota medoña, e admirabamos como a héroes os matadores do animal, merecentes de que calquera bardo lle puxese música e verso rimado ás súas fazañas polos témeros descampados da Rocha ou da Somoza.

Naquel tempo dos catro a seis ou sete anos o lobo chegou a ser unha obsesión de tal calibre pra mim, que cando pola radio escoitaba o conto de Carapuchiño Vermello (Caperucita Roja, pra quem non o entenda ben) tiña que fuxir da casa a correr no instante en que o lobo, disfrazado de vella, iba devorar cun cobeo estarrecente á probe nena que chegaba ca merenda prá súa aboa. E, por se a caso, non volvía entrar astra non ter seguranza de o conto ter rematado.

Con todo, nunca cheguei daquela a ver un lobo vivo. En certa ocasión, xa con quince ou dazaseis anos, volvendo polo monte cun grupo que viña da festa de Santomé de Ancorados, o meu curmán Moncho dou a voz de alarma duns ollos que relocían na escuridade, enfrente de nós.

Non pudo asegurar se os vin ou se os imaxinei, nin tampouco se pertenecían ó lobo, a un can de palleiro, ou quen sabe se a un coello asustado. Pero por se era ou deixaba de ser, todos nos arrexuntamos un pouco máis e levantamos as voces pra disimular o medo, que ben sabido tiñamos que o algareo facía manter arredada á fera.

Ou polo menos así sucedera por exemplo no caso célebre daquel gaiteiro que se salvou do ataque dos lobos no monte, namais por non parar de tocar a gaita en toda a noite. Historia sobre a que un escéptico amigo meu mantinha unhas interrogantes ás que me sentía incapás de responder: ¿Arredábanse os lobos porque o gaiteiro era rematadamente malo como tocador? ¿Ou mantíñanse nunha respeitosa escoita por seren amantes da nosa música enxebre e tradicional, como os que últimamente acoden ano tras ano ó festival de Ortigueira?

En fin, pasou aquel tempo e os lobos foron quedando relegados ós contos de Fole, ou ós de Luis Rodríguez, "O Fidalgo de Paradela". Ou ós programas televisivos de Félix Rodríguez de La Fuente, que tanta propaganda lle fixo, en tempos que empezan a parecer prehistóricos.

Pero agora, morto Félix, e camiño do esquecemento Fole, ¿Quen se vai acordar do pobre lobo?

A nosa temible fera infantil nin siquera lle queda xa o recurso dos contos do Carapuchiño Vermello. ¿Como podería competir Perrault cos dibuxos animados xaponeses da televisión? E ademais, ¿Que nenio iba sentir medo diante do cubo dun devorador de simples aboas e meniñas leiras con cestos da merenda?

Agora os rapaces nin siquera pestanexan cando calquera Ulises do Espacio, ou Mazinger Non Sei Cantos, esparexe a morte a paladas desde as pantallas televisivas. O lobo, aquel lobo da nosa infancia, como os velllos oficios artesanales, coma os muíños de auga, coma os teares de liño, como os fornos comunales, coma os afiadores e paraguieiros, coma a meiga de Branca de Neve, xa non ten nada que facer. Pasou o seu tempo e non hai sitio pra el no mundo que nos tocou vivir.

XOSE MANUEL MARTINEZ OCA nacéu na Estrada no ano 1942. Na actualidade traballa na Coruña coma empregado de banca. Ten unha extensa obra literaria, acadando en 1978 e 1981 o premio do certame "Modesto Figueiredo" do Pedrón de Ouro coas obras "A negra" e "Noite de luar". En 1983 a súa novela — "Beiramar" conqueriú o premio "Eduardo Blanco-Amor" de novela longa, 3ª edición.

CERVEZAS

Estrella Galicia

DISTRIBUCION, ZONA DA ESTRADA:

telf. 570560

ANDALUCIA
BAR
CAFETERIA

A CATEDRAL DAS TAPAS

Verdade fuxida

Tampouco eles coñecían
a verdade sobor daquilo.
En ningures, por máis que o tentasen,
atoparían siso
ás tantas Verbas feridas,
ás tantas escritas asulagadas,
perdidas no tempo.

Tampouco coñecían a verdade
aqueles que dixeron
que o diálogo nacese de novo.

Por máis que remexeron
nos anceios desterrados,
non puideron comprender
o porqué da barbarie
dunha sanguiñenta guerra.

A verdade seguía animada
para aqueles que berraban
sin trégola pola xusticia.

Nin pechando os ollos á moral
foron capaces de enmarcar
no recobeco da lóxica
os tantos verquidos
que se fan no mar azul.
Pro unha densa ramalleira
seguerá ocultando para sempre
a fuxida verdade

Con motivo da Semán das Letras Galegas
I Certame de Poesía en Idioma Galego. Reci-
dunha longa deliberación o Jurado acordou co-
producimos eixí poemas premiados en cada ca-
ra Pereira, de Berres, e Pedro Pablo Porto
categoría infantil.

¿ ATE CANDO?

As cadeas do entendemento
rachadas, zaté cando?.

As discriminacions,
perpetuadas, ¿até cando?

Soio cando esta forza centrífuga
deixe de atraernos
cara a este mundo materialista.

Soio cando o sol
poida brilar no oute
sen que o fume dunha máquina o conturbe.

Soio cando o noso falan
se escoite ben forte
no mar e no outeiro.

Os poemas de amor,
prohibidos, ¿até cando?

As portas pechadas,
precintadas, ¿até cando?

Soio cando o verdor da camposa
poida relucir sen que
as xeométricas liñas o deformen.

Soio cando a maxia do mencer
logre xungui-los corazóns
con ferreos lazos de esperanza.

Soio, cando xa o cativo
non teña que berrar dende os seus xogos
amedrentado pola desigualdade
gaté cando?

, a Asociación Cultural "A Estrada" convocou o
víron-se perto dun cento de traballos, e tras
conceder premios en base a duas categorías. Re-
nha distas, pertencentes a María Xesús Nogueira
Taboada da Estrada, iste derradeiro gañador da

"O grilo"

O grilo canta e canta,
hasta que se farta,
sal do seu burato
si lle metes unha palla.

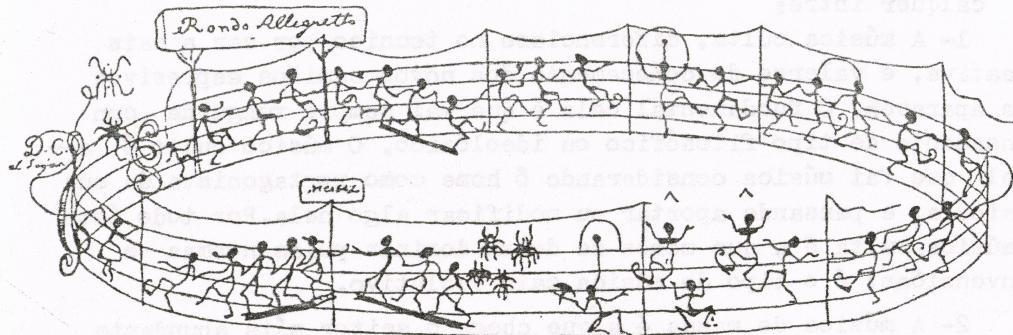
Cando fai sol canta
e cando non cala;
sal do seu burato
se lle da a gana,
e cando non queda
dentro da casa.

Si non te das conta,
elos cerca de ti pasan,
elos comen verdura
leituga e demais plantas
e parece unha orquestra
cando todos eles cantan.

O grilo é ~~um~~unha maravilla;
cantan e cantan
e hai quen os pillan.

Pedro Pablo Porto Zabala 9 años
Fernando Conde et^{1/2} 28

PORTA MARTINEZ

O POPULAR NA MUSICA^(I)

Decir que nos derradeiros anos está de moda o popular non é nada novo, mais decir o mesmo despois de cavilar ou discutir que cousa é a moda, e que cousa é popular, podenos levar moito mais lonxe do que normalmente nos preocupa cando coidamos comprender aquello que acontece ante a nosa vista ou que nos entra polas orellas.

O tema escollido non é mais difícil, pois por exemplo na pintura ou poesía ainda está menos crara a cuestión da popularidade. Mais o feito de teren-se falado xa moito mais do popular na música é indicativo de que é onde o tema mostra hoxe máis interés.

Popular é contrario de elítista ou minoritario. Como en calqueira dos eidos artísticos, hai unha música culta, minoritaria, e unha música popular, maioritaria, mais como isto representa un grande problema polo alonxado que está o concepto que hoxe, eiquí, tense de adjetivo "popular", fímoslle chamar a ista música maioritaria "música de masas", e diste xeito podemos deixar a denominación de popular pra un terceiro tipo de música: a música feita polo pobo.

Ista división en tres categorías pertenece á Socioloxía do Arte. Hai outros tipos de clasificación; isto que hoxe empregamos corresponde á relación da música con funcionamento da sociedade, atendendo mais que mada ó público, e á maneira que iste ten de con-

sumir a música. Segundo istos dous puntos, hai unha serie de propiedades polas que podemos distinguir que tipo de música escoitamos en calquer intre:

1- A música culta, diferenciase no tecnico por ser a mais creativa, e valerse do coñecemento dos novos camiños expresivos que aparacen. O fundamental dela é que vai sempre xunguida cun pensamento de tipo filosófico ou ideolóxico. O músico culto é aquele que fai música considerando o home como portagonista da sua historia, e pensando aportar ou modificar algo nela. Por todo isto a música culta é a que menos se deixá dominar polas normas e convencións; é o tipo de música mais evolutivo.

2- A música de masas é a que chega ó seitor máis abundante do público, e nela teñen máis importancia que en ningunha outra os medios de comunicación de masas. Ista música vai destinada ó consumo dun público que non está educado ou que non mostra interés pola vivencia artística de tipo estético, polo que normalmente non ten apenas importancia a calidade das obras. Está relacionado cos procesos mercantiles e competitivos da producción artística e, pola contra da música culta, dáseelle ó público como producto de evasión, favorecendo millor a pasividade e a vanidade que a crítica e a auto-valoración. É a música que máis abunden na TV, na radio; é a que escoitamos de calqueira orquesta nas verbenas.

3- A música popular distínguese das outras porque na súa creación non interveñen o interés estético nin o de mercado. En calquier tipo de arte popular os productores e consumidores están tan perto que moitas veces son a mesma persoa. Non é normal que haxa ningún proceso comercial polo medio, nin tampouco que chegue a niveis altos de calidade, pois non é competitivo nin se fai dun xeito profesional, senón que ten como fin o auto-consumo.

En Galicia temos música popular, pois sempre houbo músicos non profesionais que por divertimento recreaban melodías que coñecían ou mesmo inventaban outras novas. Mais a verba popular emprégase tan á lixeira que chega a encadrar moito máis do que lle corresponde. A confusión anda polo xeral antre o popular e o tradicional.

A música popular e a tradicional teñen en común unha causa básica: que en calquera delas é importante o lugar onde nacen. Isto ten unha causa moi simple, que deixa hoxe o seu medio de transmisión foi sempre oral e cásique individual. Ista condición é más

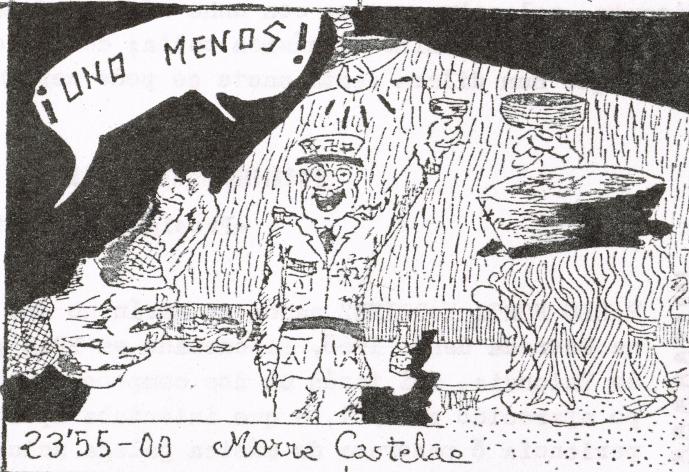
propia do tradicional, pois as pezas que diste xeito se transmitiron e ainda se transmiten son, algunas, populares, e outras, seguramente as más delas, pezas da música culta popularizadas, é decir, pezas compostas por músicos profesionais que se fan patrimonio do pobo polo seu xeito de transmisión. Por outra banda, a iste mesmo medio débesa a aparición de constantes estilísticas que fan os "modos" ou estilos tradicionais que, contra o que se dito, teñen más que ver co seu país, bisbarra ou lugar que coa época, especialmente no medio rural.

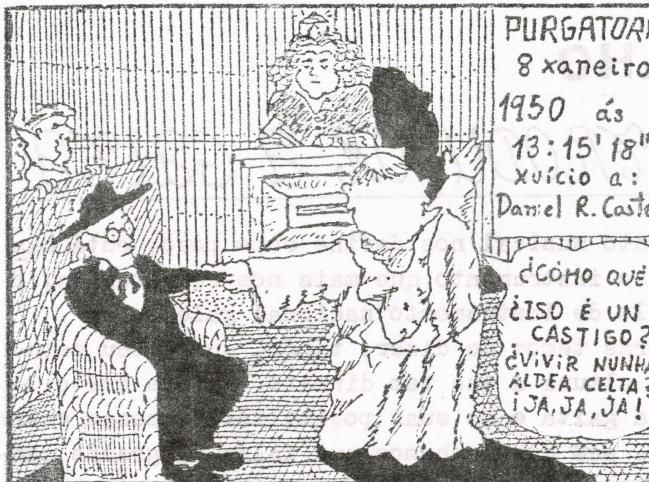
-Prosigue e remata no próximo número-

PABLO PORTA MARTINEZ nacéu en Marín no ano 1961 e reside na Estrada dende 1968. Licenciado en BBAA pola facultade de Valencia, foi tamén un dos componentes de PENADONA, grupo aparecido en 1981, e que intentaba aportar unha nova experiencia ó panorama da música galega actual.

i QVE
COVSAS...!

POR
DANIEL MORNO

A. CARVALHO

BREVE INTRODUÇÃO À GAITA

Se algum instrumento musical nos define como povo, está claro que esse é a gaita, o instrumento que mais nos caracteriza, o que mais merece o título de instrumento nacional galego.

De todas as maneiras temos de dizer, também, que o seu estudo não atingiu ainda a altura a que tem direito. Existe muito desconhecimento sobre a gaita e as suas possibilidades mesmo entre gaiteiros já veteranos, sem que tenhamos que falar da grande quantidade de gente nova que dia a dia se aproxima interessada ao instrumento. Justificam-se portanto umhas linhas sobre o tema.

A gaita fai parte de umha extensa família de instrumentos, - que podemos chamar genericamente CORNAMUSAS, espalhada por case - toda a Europa, Norte da África e grande parte do Oeste asiática.- A cornamusa caracteriza-se por produzir um som contínuo num ponteiro com palheta, utilizando um fol como depósito de ar. Algumas utilizam tamén um ou vários roncos. A gaita é a cornamusa da Galiza, como a bagpipe é a das Terras Altas escocesas, a uilleann pipe a da Irlanda, o biniou a da Bretanha... por nomear só as mais conhecidas entre nós.

Sobre a origem da gaita apenas se tem umha mui vaga ideia. Na música indo-ária encontramos um antiquíssimo instrumento composto por umha espécie de ponteiro, um ronco e umha cabaça seca - - cumprindo o papel do fol. Segundo Michael McClain(I) este "é o - primeiro exemplo de umha gaita que se conhece". O mesmo autor nos fala do "mashchak", umha cornamusa índia con fol de coiro de cabra. Pero o certo é que as mais antigas representações de cornamusas coas que contamos datam do século XIII. "Como pudo subsistir a cornamusa em Europa até o s.XIII? Non o sabemos. Sem dúvida sobreviveu de jeito desigual e incongruente entre músicos profissionais itinerantes. Acaso foi redescoberta polos occidentais durante as Cruzadas, no contacto cos mussulmanos?" (2) A julgar polos dados cos que se conta parece que a cornamusa começou a popularizar-se a partir dos séculos XV e XVI, dando lugar assim às variantes que hoje existem, entre elas a gaita.

Passamos agora a descrever resumidamente as partes de que se compõe umha gaita.

Consta este instrumento de um fol, que serve de depósito ar, ao que van unidas as seguintes peças: o ponteiro, que é on se produzem os sons mediante umha palheta; o ronco, tubo formado por três peças de madeira com um palhom que o fai soar; o soprante, ou pequeno tubo por onde se introduz o ar no fol. Existem gaitas que a parte de terem o ronco, contam cum ronquilho e incluso com chilhom. Adorna-se com farrapos que penduram do ronco e do ronquilho.

Nom devemos esquecer a variedade de gaitas que podemos encontrar na Galiza atendendo á sua tonalidade. As mais conhecidas son a grileira (em tono de ré), a redonda (dó) e a tumbal (si bemol).

A música da gaita, que -- nunca deixou de ser un elemento fundamental nas festas e romarias da Nossa Terra, vai hoje em dia ganhando prestígio entre a mocidade galega. que cada vez se interessa mais polo instrumento. Vamos dar a continuaçom os títulos de uns cantos livros nos que poder encontrar informaçom, ensinamentos e partituras:

-Otero Covelo, Enrique: LECCIONS DE GAITA. Ed. Galaxia.

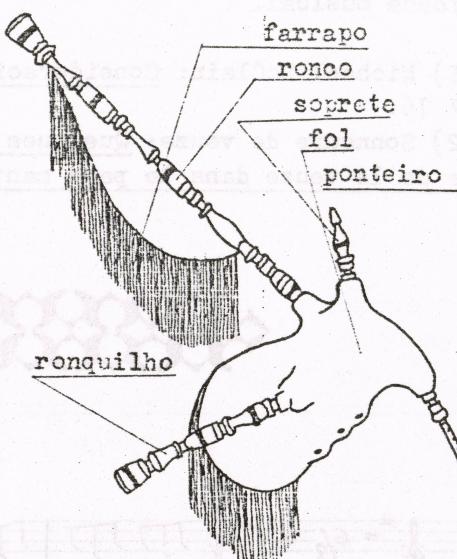
Contém muitos exercícios para aprender a tocar a gaita. T inclui partituras de peças tradicionais e de autor e breves pa teóricas.

-Foxo, Xosé Lois: OS SEGREDOS DA GAITA. Deputaçom Provincial d rense.

Neste livro pode-se encontrar muita informaçom teórica s a utilizaçom da gaita, ademais de case sessenta partituras, a ria de peças tradicionais.

-Sampedro y Folgar, Casto: CANCIONEIRO MUSICAL DE GALICIA. Fun çom Barrié de la Maza.

No referente á música de gaita podemos encontrar neste Ca neiro, reunido polo autor entre 1884 e 1924, bastante mais do cnar de partituras. Desde moinheiras e as suas variantes (ribeir

carvalhesas, redondas...) até passacorredoiras, passando por xotas, diferentes tipos de danças, alvoradas, marchás, etc.

Desta última obra escolhemos um par de peças que agora transcrevemos. A primeira é umha ribeirana recolhida em Pontevedra e a segunda a Cavalgata de Entroido de Ribadávia. Esperamos contribuir com isto a um maior conhecimento e popularizaçom da gaita, a que a gente interessada polo nosso instrumento nacional se anime e saiba onde procurar informaçom para continuar avançando, conscientes de que o estudo da gaita é fundamental para conseguir elevar a sua calidade musical.

(1) Michael McClain: Consideracións verbo da música celta. Grial, nº 76.

(2) Sonneurs de veuze: Quelques éléments sur la tradition populai-re de la veuze dans le pays mantais.

$\frac{8}{8}$

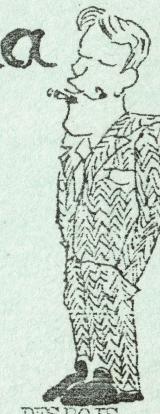

CALZADOS
GALICIA

confeccione
Treixa

-ANTES
sin TREIXA

-DESPÓS
con TREIXA

Bromas apar
EU ♥ Treix

Manuel García Barros

O teu exemplo
é o noso alento.

MATACAS

-AGRADECIMOS AS LIVRARIAS E COMERCIOS QUE COLABORARON CON
CO, O SEU APOIO. E INVITAMOS AO
LECTORES A EXPRESAR AS SUAS OP
NIOS E SUXERENCIAS VERBO DA R
VISTA; ESTAMOS ABIERTOS A QUEN Q
ERA TRABALLAR NELA; O NOSO ENDER
E: A.C."A ESTRADA", Praza da Fa
1, 1°, esqu.

ESCREBER-NOS !!!

GALIZA

confeccíons

Elviriña